

Jagoda Granić

Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

HRVATSKI KAO 24. SLUŽBENI JEZIK EUROPSKE UNIJE

Europska unija kao kompleksna nadnacionalna organizacija – nastala, dakako, u europskom kontekstu – zajednica je različitih kultura, jezika i nacija. Premda proklamira nadnacionalni identitet, Europska unija ne odustaje od nacionalnog pa čak niti od regionalnog identiteta, što dokazuju i neki regionalni jezici koji imaju status službenih jezika u regijama zemalja članica, a koji se odlukom Vijeća ministara 2005. godine počinju koristiti i u europskim institucijama (primjerice baskijski, katalonski i galicijski). Europska je stvarnost uistinu kompleksna s obzirom na svoju jezičnu, historiografsku, kulturnu i političku raznolikost, tj. na pluralizam identiteta, multikulturalizam i multilingvizam.

Europska unija od 1. srpnja 2013. postat će bogatija za još jednu – hrvatsku kulturu i još jedan službeni jezik – hrvatski. To je političko priznanje hrvatskog jezika kao jednog od službenih jezika Unije koji postaju i njezini jezici, a ne samo jezici zemalja članica. No, unatoč i deklarativnoj ravnopravnosti u Europskom parlamentu (ali najčešće ne i u privatnoj komunikaciji između samih parlamentaraca), već sama činjenica da postoje tzv. „radni jezici“ nedvosmisleno upućuje na hijerarhiju jezika u svakodnevnoj komunikaciji u drugim europskim institucijama, primjerice u Europskoj komisiji. Statusne razlike impliciraju i razlike između komunikacijskog i simboličkog priznanja nekog jezika.

No, vrijedi podsjetiti da neće 2013. godina biti godina međunarodnog priznanja hrvatskog jezika jer je hrvatski to priznanje doživio ranije, točnije 1. rujna 2008. kod međunarodnog tijela za norme ISO *Registration Authority* u Washingtonu, i to najviše zalaganjem Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Naime, time se i formalno razdvajaju hrvatski, srpski i bosanski/bošnjački jer je u međunarodnoj bibliotekarskoj klasifikaciji posebnom šifrom ISO 639-2 hrvatski predviđen kao zaseban jezik, znači jezik s vlastitom autonomijom, dakako ne na račun Drugih.

Budući da je jezik jedan od konstitutivnih elemenata hrvatskog identiteta i, prema Škiljanovu mišljenju, njegov temeljni kriterij i nositelj nacionalnoga, upravo je zadatak hrvatske jezične politike da mu osigura i sačuva mjesto na europskoj jezičnoj karti. Hrvatski je mali jezik, ali važan za sve njegove govornike, za njihovu međusobnu komunikaciju i ekspresiju. Hrvatska će, kao i svaka nova članica Unije,

svojim članstvom unijeti u tu zajednicu neke svoje vrijednosti koje će se ugraditi u jedan novi, nadnacionalni, europski identitet, ali istodobno neće nestati identitet na nižoj, nacionalnoj razini i neće biti manje važan. Zapravo će svi hrvatski građani postati bogatiji za taj dodatni identitet, i to takav u čijoj će (re)konstrukciji važnu ulogu imati i hrvatski identitet, jezik i kultura.

Koliko je, pak, složen odnos jezika i kulture, jasno je samo po sebi jer je hrvatski jezik ugrađen u hrvatskoj kulturi onoliko koliko je i hrvatska kultura sadržana u njemu samom – jednog nema bez drugog. Stoga je posve razumljivo da je briga za jezik zapravo briga za kulturu i za bilo kakvo aktivno djelovanje u bilo kojoj domeni, u stvarnosti i u virtualnom svijetu.

Jezikom stvaramo i sam jezik, na taj način on i živi, mijenja se kao i njegovi govornici, tj. zajednica koju na svaki način obilježava i čini je drugačijom od drugih, ni boljom ni lošijom, samo drugačijom i stoga posebno vrijednom. No, da bi i Drugi izvana prepoznali njezinu vrijednost, najprije je moraju biti svjesni oni unutra. Drugim riječima, ako se fokusiramo na samo jednu komponentu – na razinu jezika, njegovo „unutrašnje priznanje“ dovest će i do njegova „vanjskog priznanja“.

Hrvatski jezik mora imati brigu onih kojima i pripada. Kao službeni većinski jezik u Hrvatskoj – budućoj 28. državi članici Europske unije – pretpostavlja ne samo jasno definiranu jezičnu politiku i strategiju u matičnoj državi nego i u širem, europskom kontekstu. Svaka uljuđena europska država, na ovaj ili onaj način, vodi brigu o vlastitom jeziku, provodi svoju eksplicitnu ili implicitnu jezičnu politiku. Nacionalna politika mora se odrediti i prema drugim nacionalnim (državnim) politikama, ali i prema Drugima i njihovim nacionalnim i jezičnim identitetima u svojim granicama, slično kao što se države članice Unije određuju prema identitetima ne-članica.

Kao buduća članica Europske unije i Hrvatska će s konkretnom jezičnopolitičkom strategijom obuhvatiti ne samo većinski hrvatski nego i druge, manjinske jezike na svom teritoriju. *Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* i protokoli uz ovu *Konvenciju, Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima, Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina* te niz posebnih zakona i bilateralnih međunarodnih ugovora koje je Hrvatska potpisala, odnosno ratificirala, upućuju na dobar smjer hrvatske jezične politike i zajamčenih jezičnih prava koja u nekim drugim sredinama u širem europskom kontekstu mogu biti, i nerijetko u praksi i jesu, vrlo upitna.

U sporazumu o pristupanju Europskoj uniji Hrvatska je prijavila hrvatski kao službeni jezik u komunikaciji s Unijom. Budući da će hrvatski biti 24. službeni jezik te organizacije te će se hrvatski zastupnici moći obraćati svojim kolegama u Parlamentu na svom jeziku koji će se prevoditi na druge jezike, jasno je da za potrebe prevoditeljske službe svaki od tih jezika, pa i hrvatski, mora biti standardiziran. To

i jest razlog insistiranja europskih tijela na izgradnji terminološke baze, najprije u administrativnom stilu i pravnom žargonu, a onda i u ostalim domenama komunikacijskog (ali ne i simboličkog) prostora.

U svibnju 2012. odlukom ministra za znanost i obrazovanje ukinuto je *Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika* koje je u proteklih sedam godina imalo važnu ulogu u promicanju jezične kulture i normiranju jezika te poticanju projekata važnih za hrvatski jezik u procesu integracije Hrvatske u Europsku uniju, izradu *Strune* (stručnog nazivlja) i rješavanju brojnih drugih aktualnih jezičnih nedoumica. No, unatoč svemu, argumenti za ukidanje *Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika* bili su u obrazloženju da brigu o hrvatskom jeziku trebaju preuzeti društvene institucije: fakulteti, odsjeci, instituti – posebice Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (osnovan 1997. godine) kao središnja državna ustanova za proučavanje hrvatskog jezika, očuvanje njegove tradicije i identiteta i priznanje hrvatske jezične samobitnosti – što je bilo veoma važno u pregovorima o hrvatskom članstvu u Europskoj uniji. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, kao središnja institucija, očito ima posve jasno polje djelovanja. No, budući da se u spomenutom obrazloženju spominju odgovornosti i fakultetā i odsjekā za sudbinu hrvatskog jezika, jer su i oni dužni brinuti se o njemu, među prozvanima su onda i naš fakultet i naš odsjek.

Premda djeluje samo desetak godina, Odsjek za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Splitu promiče hrvatski jezik i kulturu unutar i izvan naših državnih granica. To, uostalom, i jest svrha i cilj njegova djelovanja: obrazovanje novih stručnjaka, ali i s postojećim stručnjacima aktivno sudjelovanje u svim važnijim istraživanjima ne samo hrvatskog jezika i kulture nego i njegova prožimanja s drugim jezicima i kulturama s kojima je u kontaktu, bilo da je riječ o europskim integracijama ili onima na globalnoj razini.

Kao 24. službeni jezik Europske unije hrvatski jezik potvrdit će svoj status i izvan državnih granica – u europskom kontekstu. Hrvatski je jedan od malih jezika u tom golemom komunikacijskom prostoru. Njegova ravnopravnost sa svim ostalim službenim jezicima Europske unije, posebice onim najvećim i najmoćnijim (prestižnim), bit će simboličke naravi zbog njegova malog komunikacijskog dosega. No, u „Europi regija“ koja promiče regionalne jezike i kulture, u sve jačoj transregionalnoj suradnji država članica, i mali jezici dobivaju na važnosti. Ipak, neovisno o proklamiranoj europskoj jezičnoj politici („jedinstvo u raznolikosti“) budućnost hrvatskog jezika neće, dakako, ovisiti o Europskoj uniji, nego isključivo o njegovoj jezičnoj zajednici, tj. o nama samima.